

3. Мусієнко О. Основні тенденції зміни узагальнюючих показників інвестиційної діяльності банків на ринку цінних паперів України [Електронний ресурс] / О. Мусієнко. – 2014. – Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv.
4. Черкашина К.Ф. Банки як основні фінансові посередники на ринку цінних паперів / К.Ф. Черкашина // Вісник соціально-економічних досліджень – 2012. – Випуск 4 (47). – С. 116–121.

Шелудько С.А.

аспірант кафедри банківської справи

Одеський національний економічний університет

м. Одеса, Україна

ПРЕДМЕТ, ОБ'ЄКТИ ТА СУБ'ЄКТИ ВАЛЮТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Одним з найбільш дієвих заходів, що в змозі зупинити кризові явища в економіці будь-якої країни, у т.ч. й України, є валютне регулювання. Проте успішність його застосування прямо залежить від науково обґрунтованого визначення його змісту, предмету, об'єктів і суб'єктів, що сприятиме, на наше переконання, провадженню ефективного валютного регулювання в Україні.

Проблемним питанням сутності та змісту валютного регулювання приділила увагу низка вітчизняних науковців, зокрема Є.О. Алісов, С.Я. Боринець, О.В. Дзюблук, Ф.О. Журавка, Л.М. Рябініна та М.І. Савлук. Однак існуючий у науковій спільноті плюралізм поглядів на предмет їх досліджень обумовлює необхідність узагальнення та верифікації тверджень цих і решти вчених-економістів.

Метою цього дослідження є визначення предмету, об'єктів і суб'єктів валютного регулювання та надання їм вичерпної характеристики.

За результатами попередніх досліджень нами було встановлено, що предметом валютного регулювання є валютні відносини [10, с. 189-190]. Втім, безпосередня взаємодія інструментів валютного регулювання може відбуватися з об'єктами, в яких валютні відносини мають свій прояв. Перелік цих об'єктів можна встановити, дослідивши сутність власне валютних відносин.

Огляд думок провідних науковців щодо визначення категорії «валютні відносини» дозволяє стверджувати про наявність кількох дискусійних аспектів. По-перше, лєвова частка дослідників у своїх поглядах ототожнює суто валютні відносини з міжнародними валютними відносинами, і не розглядає перші окремо від других [2, с. 320; 4, с. 16], з чим не можна погодитись, адже це

звужує сферу валютних відносин до зовнішньоекономічної діяльності, лишаючи поза увагою прояви валютних відносин всередині певної країни. На наш погляд, валютні відносини доцільно розглядати одночасно в двох площинах, тому ми частково погоджуємося з пропозицією Є.О. Алісова розрізняти міжнародні та внутрішньодержавні валютні відносини, однак дискусійним у його позиції, на наш погляд, є думка про те, що останні проявляються лише під час формування валютної політики [9, с. 457].

Іншою особливістю наукових поглядів, що, на нашу думку, впливає з попередньої, є надання валютним відносинам виключно міжнародного характеру. Зокрема, С.Я. Боринець вважає, що валютні відносини «... постають перед нами як основна форма міжнародних економічних зв'язків» [1, с. 46], з чим не можна погодитись, тому що, в першу чергу, формою прояву таких зв'язків є зовнішньоекономічні відносини (хоча їх встановлення неможливе без встановлення валютних відносин між резидентами різних держав).

За думкою М.І. Савлука, валютні відносини є сукупністю економічних відносин, які виникають у процесі взаємного обміну результатами діяльності національних господарств різних країн (тобто, у процесі міжнародної торгівлі – *прим. С.Ш.*) і обслуговуються валютою [3, с. 251]. Однак з того, що валютою можуть обслуговуватися не лише міжнародні, а й деякі внутрішні угоди, така позиція вченого потребує додаткового обговорення економістами. Хоча слушною, на наш погляд, є думка автора про наявність тісного зв'язку між грошовими та валютними відносинами [3, с. 251], адже останні є частиною грошових відносин, як про це зазначає Л.М. Рябініна [8, с. 339].

Неординарною, на наш погляд, є думка І.Я. Носкової, яка під валютними відносинами розуміє відносини «резидентських» і «нерезидентських» грошей [5, с. 8]. Однак з того, що валютні (як і будь-які інші економічні) відносини є, в першу чергу, відносинами між економічними суб'єктами, а не між грошима (як «резидентськими», тобто національними, так і «нерезидентськими», тобто іноземними), такий підхід до визначення сутності валютних відносин, на наш погляд, не може прийматися до уваги без додаткового коментаря.

Врахувавши недоліки представлених підходів до визначення сутності валютних відносин, було сформульоване власне бачення їх сутності як специфічних економічних відносин, що виникають між їх суб'єктами з приводу руху валютних цінностей.

З наведеного визначення валютних відносин зрозуміло, що їх об'єктом є валютні цінності, тобто кошти, платіжні документи та цінні папери (номіновані в іноземній валюті), а також банківські метали. Суб'єктами валютних відносин, на нашу думку, можуть виступати юридичні та фізичні особи (резиденти та нерезиденти), органи державної влади та міжнародні організації.

Хоча валютні відносини є предметом валютного регулювання, їх об'єкт (валютні цінності) сам по собі не може слугувати причиною виникнення та функціонування цих відносин. Натомість, єдиним джерелом валютних відносин є укладений правочин, з якого виникає рух валютних цінностей. На практиці такий рух обумовлений (і має свій прояв) у валютних операціях, валютному курсі, пропозиції іноземної валюти. Перелічене й складає, на нашу думку, об'єкти валютного регулювання.

Разом з тим, суб'єкти валютного регулювання є частково тотожними суб'єктам валютних відносин, тому що належать до їх кола (табл. 1).

Таблиця 1

**Порівняння складу суб'єктів валютних відносин
зі складом суб'єктів валютного регулювання**

Категорії суб'єктів економіки	Суб'єкти:	
	валютних відносин	валютного регулювання
Фізичні особи	Резиденти та нерезиденти, у т.ч.: – ФОП; – посадові особи всіх рівнів.	–
Юридичні особи	Резиденти та нерезиденти, у т.ч.: – підприємства всіх форм власності; – центральні банки; – інші банки; – небанківські установи.	Резиденти: – центральний банк; – уповноважені банки.
Органи державної влади	Органи влади окремої держави та іноземних держав, у т.ч.: – уряди та міністерства; – центральні відомства та комітети; – органи місцевої влади; – дипломатичні установи.	Резиденти: – Уряд; – Міністерство фінансів; – Податкова служба; – Митна служба; – Державне казначейство; – Органи місцевої влади.
Міжнародні організації	Міжнародні та міждержавні організації, у т.ч.: – економічні; – культурні; – гуманітарні; – військово-політичні тощо.	Міжнародні економічні організації: – Міжнародний валютний фонд; – Світовий банк; – Європейський банк реконструкції та розвитку.

Джерело: складено автором за даними [6, ст. 44; 7, ст. 11]

Зі змісту табл. 1 випливає, що в жодному разі не можуть бути суб'єктами валютного регулювання фізичні особи (як резиденти, так і нерезиденти). З кола юридичних осіб здійснення валютного регулювання покладене на центральний банк і уповноважені ним банки, не залежно від

їх форм власності та структури власників. Серед органів державної влади до суб'єктів валютного регулювання можуть належати: Уряд, Міністерство фінансів, податкова та митна служби, державне казначейство та органи місцевої влади. З міжнародних організацій повноваження щодо валютного регулювання має Міжнародний валютний фонд, Світовий банк і Європейський банк реконструкції та розвитку.

Заслуговує на увагу той факт, що основними учасниками валютних відносин на валютному ринку є саме уповноважені банки, які не тільки диверсифікують свої портфелі за рахунок іноземних активів, але і здійснюють валютні операції від імені своїх клієнтів (експортерів та імпортерів), які виходять на зовнішні ринки.

Отже, предметом валютного регулювання є валютні відносини, об'єктами – валютні операції, валютний курс і пропозиція іноземної валюти. Суб'єктами валютного регулювання є банки, Уряд, Міністерство фінансів, податкова та митна служби, державне казначейство, органи місцевої влади, Міжнародний валютний фонд, Світовий банк і Європейський банк реконструкції та розвитку.

Список використаних джерел:

1. Боринець С.Я. Міжнародні валютно-фінансові відносини: підручник [Текст] / С.Я. Боринець. – Вид. 2-ге, перероб. і доп. – К.: Знання, 1999. – 305 с.
2. Гальчинський А.С. Теорія грошей: навч. посіб. [Текст] / А.С. Гальчинський. – 4-те вид. – К.: Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2001. – 411 с.
3. Гроші та кредит: підручник [Текст] / М.І. Савлук, А.М. Мороз, М.Ф. Пуховкіна та ін.; за заг. ред. М.І. Савлука. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К.: КНЕУ, 2002. – 598 с.
4. Журавка Ф.О. Сучасні тенденції розвитку валютного ринку України [Текст] / Ф.О. Журавка, І.О. Школьник // Європейський вектор економічного розвитку: зб. наук. праць. – 2008. – Вип. 1(4). – С. 16–21
5. Носкова И.Я. Валютные и финансовые операции: учебник [Текст] / И.Я. Носкова. – 2-е изд. – М.: ЮНИТИ, 1998. – 334 с.
6. Про Національний банк України [Електронний ресурс]: Закон України від 20 травня 1999 року № 79-XIV, зі змін. та доп. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/679-14>
7. Про систему валютного регулювання і валютного контролю [Електронний ресурс]: Декрет Кабінету Міністрів України від 19.02.1993 року № 15-93, зі змін. та доп. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/15-93>
8. Рябинина Л.Н. Деньги и кредит: учебник [Текст] / Л.Н. Рябинина. – К.: ЦУЛ, 2014. – 608 с.

9. Фінансове право: підручник [Текст] / Є.О. Алісов, Л.К. Воронова, С.Т. Кадькаленко та ін.; кер. авт. кол. і відп. ред. Л. К. Воронова. – Вид. 3-тє, випр. та доп. – Х.: Консум, 1999. – 496 с.
10. Шелудько С.А. Аналіз сучасних підходів до визначення економічної сутності валютного регулювання [Текст] / С.А. Шелудько // Науковий вісник ОНЕУ. – 2015. – №3 (223). – С. 181-195.